

DRAGØRMÅLET

Nogle særlige ord.

Muske = spurv.

Nederlandsk *mus(ch)*.

Paskeroskens, maliskens, lunkens: Endelsen *ken* er diminutivendelse, formindskelsesendelse; *s* er flertalsendelse, men ordene bruges i ental.

Paskeroskens = nikkende kobjælde, der vokser i ”Grushullerne”.

Næppe afledt af nederlandsk *pâsche* eller *paesche*, påske, snarere af *pasche*, eng, græsgang, altså *engroselil*.

Maliskens = bellis, tusindfryd.

Nederlandsk *madeliefje*, kommer sikkert af *maghet lieve*, jomfru kære, altså *jomfrukærlil*; jomfruen er Maria, på norsk hedder blomsten *mariblonne*.

Lunkens = en art æbleskiver.

Oprindelsen ikke udredt endnu.

Posegrød, Krukkeærter, Pandesild, Pandeål : specielle amagerretter.

Mye :

Tiltale til gammel kone, af et nederlandsk ord for moster, *meu*, nærmest udtalt *mö*.

Omme :

Tiltale til gammel mand, af nederlandsk *oom*, onkel.

(Forklaringerne efter professor L. L. Hammerich)

Hemd, flertal *hemder*.

Nederlandsk *hemd*, skjorte. Sammelign tysk.

Immern :

Nederlandsk *immer*, altid. Tysk også *immeren*.

Møsse = hue.

Nederlandsk *muts*. *u* udtales som *y*. Smnl. tysk.

Møjvejr = godt vejr.

Nederlandsk *mooi weder*, smukt vejr.

Vi(g)erdige, et dige mellem engen og stranden, syd for byen, ”ude bag Vierdiget”:

Nederlandsk *wierdijk*, tangdige.

Agter = legen ”To mand frem for en enke”.

Achter, nederlandsk og plattysk bagved etc.

Bækken = gadekæret.

Vel rest af en gammel bæk, analogi ”Batteri(s)bækken”, der jo egentlig skulle hedde ”Batterivælen”.

Bortefra :

(börtefra), fra fremmede steder eller lande, *udenbys*.

Byge :

at byge isen, løbe over den, skulder ved skulder for at danne flager.

Bikle :

Nederlandsk. At spille med *bikkelserne*, farvede fodrodsknogler af får, og glas- eller jernkugle. Berømt er *biklevisen*, som pigerne sang dertil, et tilsyneladende meningsløst kaudervælsk, der imidlertid, som påvist af Hammerich (Fabricius, Hammerich m.fl.: ”Holland-Danmark”) stammer fra en hollandsk børnevise.

Fremmed :

en tilflytter ”*bortefra*”

Gå at la’ vide :

Børn gik rundt for at meddele dødsfald.

Gå om be’ :

Børn gik rundt for at indbyde til bryllup.

Stusjunger = nasturtium.

(er vel blevet til *stus*), bornholmsk *stasjunger*.

Bestille **skuds** :

Plads i dagvognen.

Sødtevand :

Rødvinspunch til børnene, for eksempel ved tøndeslagning til fastelavn, til forskel fra de voksnes rompunch.

Sølle :	Glide på isen, oprindelse endnu ikke udredet, sammenlign <i>søle</i> ?, norsk <i>sule</i> , tage lange skridt, strække ud ?, Hammerich henviser til slesvigsk <i>sejløbe</i> , løbe på den seje is ? I Harry Kaaes ”Byvandring i det gamle Dragør” findes side 12 en tegning af to Engströmske gutter. De kan stå som illustration af vor barndoms travesti af en kendt salme: ... lyst det er at se derpå, når Per Heber og Per Jylle op ad Kongevejen <i>sølle</i> , med en vældig brandert på. De to personer var kendte fattighuslemmer. Her har <i>sølle</i> altså fået en udvidet betydning.
Sløjse = sløjfe.	
Sprat :	af at sprætte, fare sammen, blive forskrækket, ”kørs vo jæ sprat” (Kors, hvor jeg <i>sprat</i>).
Køn :	ordentlig, rar, sød, ”Vil du nu være <i>køn</i> ”, barnepige til uartigt barn.
Nover eller noger :	(nöwer), nøler, tøver, ”Hvad står du der og <i>nover</i> efter?”. Oprindelse ikke fastslået endnu.
Pillemad :	Ituslået eller itutrillet påskeæg, blev ofte spist på stedet.
Rælig pog : (pöw)	væmmelig dreng, rædsom unge, ”din <i>rælige pog</i> ”, lyder skånsk eller bornholmsk.
Vase :	vade i vand, fælles med andre dialekter.
Væl, væle :	Vandhul, gadekær, måske af nederlandsk <i>weel</i> , vandsamling, eller dansk <i>vedel</i> , <i>vejle</i> , vadested.
Mole :	udtaltes molje eller moje.

Særlige udtryk:

- ”til skibet”:** Råbet, når bjergerlavet skulle gå ud.
- ”på skansen” :** Råbet, når ”mandsparterne” skulle fordeles til bjergerne etc. på ”Skansen” ved havnen.
- ”Nu kommer det over *han* igen”, ”efter *han*”, ikke ham.
- ”Han er *te’ bøen*” (til byen) : Han er i København.
- ”op til Tyskland”, ”ned til Helsingør” :** mange helt gamle søkort havde syd opad.
- ”Norden vande”, ”sønden vande”** om strømmen ude i Øresund går **mod** nord eller syd. (Nordenvind og søndenvind kommer **fra** nord eller syd)
- ”nede på nord” :** hos familien i den nordlige del af byen.
- ”En hundredelver” (111) :** om en tremastet skonnert.

Lyde:

a kunne blive til *ä* foran r, ”Min *fär* har en *bärk*, der go’er på *värmen*”, og *å* og *u* kunne blive til *ö* foran r og g, torv: *tö’r*, kurv: *kö’r*, låge: *lö’we*.

(*ö*’ betegner en lang lyd, måske skulle jeg også skrive *ä*’ i *fä’r* ? *ä* er ikke så åbent som *æ*, *ö* mere åbent end *ø*.)

Navne kunne bøjes i bestemt fald, ”henne hos *Mørchens*”, og altså med ejefald, henne hos Mørch. ”*Ottens Plads*”, Ottos Plads. Måske paralleller i københavnsk ? Knippelsbro, Knippens bro efter brofogden Knipp ? Vibenshus, Tagensvej.

a’et i ord som plads og dal var meget åbent. Sprogets melodi lignede mest bornholmsk, men man blev ofte antaget for skåning eller svensker.

Stedsbetegnelser (i tilfældig orden.)

Løkkerenden, langs den gamle bys nordgrænse, en sejlrende, der var farbar i Hansestædernes tid; tydelige spor af den omkring århundredsskiftet, grøft med gangbrædder over, bredt tangfyldt indløb. Den løb helt op til, hvor nu Rådhuset ligger. **Løkke**, gammeldansk for indhegning, vænge. Renden har måske løbet op til eller langs en løkke, hvor hanseboderne stod.

Bækken, nord for Kongevejen lige inden den gamle bykerne, for enden af Vestgrønningen, nu led i et lille anlæg. Var et almindeligt gadekær, se ordfortegnelsen.

Væl, væle, se ordfortegnelsen.

Ottens væl, hvor Stationen er.

Engvælen, i fortsættelse af Anlægget (pålægget) mod syd.

Batterivælen, (Batterisbækken) ved det sydøstlige batteri, hvoraf der har været en hel del fra krigen mod England i begyndelsen af forrige århundrede.

Rytteren, eller **Rytterhullet**, sagn om en druknet rytter, lå syd for Rønne Allé, omtrent ud for Blegerstræde.

Badstuevælen, **Bastevælen**, senere **Ottens Plads** og senere igen **Mørchens Plads**, se ordlisten.

Knudens Bro eller **Walløens Bro**, en lille havn syd for Batteriet, børnebadeplads. Ejedes af Knud Walløe. Se ordlisten om endelsen –ens.

Lunden, et stykke sydvest for byen, rest af en gammel skov. Her var **Lundestenen**, hvor de små børn kom fra, her fandtes *Lundekopper*, skålene af agern.

Bøhmens bakke, Bøhms bakke, rest af et batteri vest for byen, nord for Kongevejen, bag om Højerup. Nu forsvundet.

Dalen, udtalt med meget åbent a, en sænkning i terrænet ”østen om” Kirkegården og

Anlægget, anlagt sidst i forrige århundrede, mod vest, i forlængelse af Kirkegården, langs byens vestgrænse. Blev senere udvidet med ”**Tillægget**” og sidst med ”**Pålægget**”, folkevid !

På grænsen mellem Anlægget og Tillægget ligger ”**Blushøj**”, en gammel fyrbakke, måske Danmarks ældste fyr.

Grushullerne, langs byens vestlige grænse, syd for Nordre Dragørvej. Her vokser *paskeroskens*, se ordlisten.

Samsengen var eng et stykke nord for byen, fælles for byens to gårde.

Nordre Dragørvej udtaltes Norddragerens vej. Jeg ser endnu mit fantasibillede af den drabelige norddrager for mig !

Hollænderbyen, udtalt Holnerbyen, hånligt kaldet Knollerup. (Altså Store Magleby).

Marbolille var vor udtale af Maglebylille.

Amagerskoven, vort lokale navn for Kongelunden.

Norderenden og Sønderenden, udtalt Nordrenden og Sønderrenden, den nordlige og sydlige halvdel af byen. Drengene fra de to bydele lå i krig med hinanden.

Skansen, Skjolden, ved havnen ved den nordre smedje.

Slottet, byens højeste punkt, vest for Strandhotellet. Her havde Gråbrødrene i sin tid en kirke.

Midt i byen ligger **Trein Jylmands Gang**. Man ved ikke, hvem denne kvinde var. Den kaldtes også Lortegangen.

Mole udtaltes molje. Der var Nore (nordre) mole og Sønre mole.

Kikkenborg kaldtes de tagverandaer, der byggedes til udkig over Sundet. Der findes nogle endnu.

Blegen var en eng syd for byen, hvor blegerne havde deres blegepladser.

Grotten var en stensætning i Anlægget, ikke spor af grotte, men vi børn troede, at sådan var en grotte. Sammenlign vor opfattelse af en bæk.

I Eigil Fischers: Dragør, findes kort fra 1400 til 1750, hvor Løkkerenden og Bastevælen (kaldet Lergrav) tydeligt ses.

Skrifter om Dragør

Eigil Fischer: Dragør. Prior 1949.

Dragør 500 Aars Byjubilæum. Gyldendal 1931.

Harry Kaae, Strandgade 28, Dragør:

Byvandring i det gamle Dragør.

Søndag på Amager.

Et historisk hjørne.

Aarets gang paa Amager.

Philip Borries og Anna Krogh: Kulturbilleder og minder fra Amager. 1938.

Dragørs Fremme 1887-1937.

Chr. Nicolaisens forskellige værker om Amager.

Fabricius og Hammerich m.fl.: Holland - Danmark.

Rettelser og tilføjelser udbedes venligst.

Oluf Egerod, Hagavej 10, Søborg, SØ7893.